Opetus- ja kulttuuriministeriö 5.11.2019
Merja Hilpinen, Emma Kuusi, Marja N. Pulkkinen

Eduskunta
Valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaosto
HE 29/2019 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2020

Asiantuntijalausunto: perjantai 8.11.2019 klo 9.00

Teema: Nuorisotyö (29.91); Nuorten hyvinvointi, kehitystrendit ja toiminnan painopisteet sekä työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön tarve, resurssit ja toiminnan tuloksellisuus

Suomessa oli vuoden 2018 lopussa lähes 1,8 miljoonaa alle 29-vuotiasta nuorta. Heistä noin 870 000 oli iältään 12–25-vuotiaita. Nuorten osuus koko väestöstä oli 32 prosenttia. Nuorista noin 10-15 prosentilla on jokin heidän toimintaansa rajoittava vamma tai muu haitta. Väestöennusteen mukaan vuonna 2029 Suomessa 0–28-vuotiaiden määrä laskee 1,6 miljoonaan. Tilastokeskuksen tuoreimman väestöennusteen mukaan Suomessa ei 15 vuoden kuluttua ole enää yhtään maakuntaa, jossa syntyisi enemmän ihmisiä kuin kuolee, jos syntyvyys pysyisi nyt havaitulla tasolla. Maamme väkiluku lähtee nykyisellä kehityksellä laskuun vuonna 2031. Vuonna 2050 väkiluku olisi noin 100 000 nykyistä pienempi.

Maan sisäinen muuttoliike on viimeisen kahden vuosikymmenen aikana johtanut nuorten keskittymiseen kasvukeskuksiin ja maaseudun nuorten määrän vähenemiseen. Esimerkiksi yliopistopaikkakunnat Oulu, Turku, Tampere ja Helsinki ovat nuorten keskittymiä. Maahanmuutto lisää osaltaan nuorten määrän kasvua suurissa kaupungeissa.

Nuorten osuus kunnissa vaikuttaa voimakkaasti nuorille suunnattujen palvelujen toteutumiseen.

Vuoden 2018 syksyllä julkaistussa Suomi lasten kasvuympäristönä-raportissa (Nuorisotutkimusseura, THL) verrataan 1987 ja 1997 syntyneiden elämänkulkua täysikäisyyteen asti. Tulosten mukaan suurin osa lapsista ja nuorista voi hyvin ja on saanut viettää lapsuutensa ilman perheen hyvinvointia uhkaavien tekijöiden kasautumista. Osa on lapsuudessaan kuitenkin kohdannut hyvinvointia haastavia tekijöitä (mm. koulupudokkuus, lastensuojelun sijoitus, mielenterveysongelmat, käytöshäiriöt, rikostuomio, vanhempien heikko taloudellinen tilanne), jotka kasautuessaan kasvattavat syrjäytymisen riskiä. Vuonna 1997 syntyneillä on enemmän mielenterveyden häiriöitä kuin 1987 syntyneillä, ja useampi oli sijoitettuna kodin ulkopuolelle.

OECD:n vuoden 2019 keväällä julkistaman ”Investing in Youth” –nuorisopolitiikan maa-arviointi suosittelee eri toimialojen tukien yhteensovittamista ja yksinkertaistamista siten, että ne kannustavat nuoria hakeutumaan koulutukseen ja työelämään.

Nuorten arvoja ja asenteita seurataan Valtion nuorisoneuvoston ja Nuorisotutkimusseuran vuosittain julkaiseman Nuorisobarometrin kautta. Eräät Nuorisobarometrin seurantakohteet ovat myös talousarviossa seurattavia tunnuslukuja (mm. yhteenkuuluvuus suomalaiseen yhteiskuntaan, elämänhallinnan kokemus, tulevaisuususko, syrjintäkokemukset). Nuorisotyön palvelujärjestelmän tilannekuvaa seurataan Aluehallinnon ylläpitämän Nuorisotilastot.fi-palvelun kautta. Tiedontuotantoa ja tiedon hyödyntämistä kehitetään.

Nuorisotyön määrärahoilla (valtion talousarvio pääluokka 29, luku 91, yhteensä 78,6 milj.€) edistetään osaltaan nuorten hyvinvointia.

69 prosenttia nuorisotyön määrärahoista (54,2 milj. €) tulee rahapelitoiminnan tuotoista. Rahapelitoiminnan tuotoilla avustetaan nuorisoalan järjestöjä ja nuorisokeskuksia sekä rahoitetaan valtionosuuksin kuntien nuorisotoimea. Nuorisoalan järjestöjen avustamisella edistetään nuorten osallisuutta, vaikuttamista ja harrastamista ja tuetaan järjestöjen nuorisotyötä. Kuntien nuorisotoimen rahoituksesta valtionosuudet muodostavat n. 4%. Yhdeksän nuorisokeskusta tarjoavat puitteet leirikoulutoiminnalle, ympäristö- ja seikkailukasvatukselle sekä kansainväliselle nuorisovaihdolle.

Rahapelitoiminnan tuotoilla avustetaan myös nuorisotoimialan kehittämistä, mm. nuorisoalan osaamiskeskustoiminnan ja muiden valtionavustettavien hankkeiden kautta.

Budjettivaroista avustetaan nuorten työpajatoimintaa ja etsivää nuorisotyötä (22, 7 milj.€), saamelaisten kulttuuri- ja kielipesätoimintaa sekä hankkeita, joilla edistetään nuorten yrittäjyys-, talous- ja työelämätaitoja. Etsivää nuorisotyötä avustetaan myös rahapelitoiminnan tuotoista.

Vuonna 2020 käynnistyy valtakunnallista nuorisotyön ja –politiikan ohjelman 2020-2023 toimeenpano. Nuorisoalan osaamiskeskukset tullaan valitsemaan ohjelmakauden ajaksi. Osaamiskeskustoiminnalla vastataan sellaisiin nuorisotyön ajankohtaisiin kehittämishaasteisiin, jotka ovat opetus- ja kulttuuriministeriön tavoiteohjausintressissä, ja jotka eivät välttämättä muutoin toteutuisi lainkaan tai ministeriön toivomalla tavalla. Osaamiskeskustoiminnan kautta on tarkoitus myös laajentaa Nuorisotilastot.fi-palvelun tietopohjaa.

Lisäksi arvioidaan nuorisolain mahdolliset muutostarpeet valtionavustusprosessin sujuvoittamisen näkökulmasta.

Kertaluonteisella lisärahoituksella kehitetään etsivän nuorisotyön yhteys- ja yksilöintitietojen siirtämistä helpottava valtakunnallisen digitaalinen järjestelmä.

Nuorten työpajatoiminta

Tarve

Nuorten työpajatoiminnan tehtävänä on valmennuksen avulla parantaa nuoren valmiuksia päästä koulutukseen, suorittaa koulutus loppuun ja päästä avoimille työmarkkinoille tai muuhun tarvitsemaansa palveluun. Työpajatoiminnan tarkoituksena on parantaa nuoren elämänhallintataitoja, edistää hänen kasvuaan, itsenäistymistään ja osallisuutta yhteiskuntaan.

Vuoden 2020 valtiontalousarvioesityksessä (mom. 29.91.51) esitetään nuorten työpajatoiminnan avustamiseen 16,3 milj. euroa. Valtionavustukset myönnetään erityisavustuksina nuorten sosiaaliseen vahvistamiseen, vakinaiseen työpajatoimintaan tai työpajatoiminnan kehittämiseen niille työpajatoiminnan järjestäjille, jotka ovat saaneet valtionapukelpoisuuden. Vuoden 2020 avustuksen tarkoitus on vähentää nuorten syrjäytymistä – jokainen nuori pysyy koulutuspolulla, nuorisotyöttömyys vähenee ja nuorten osallisuus kasvaa.

Valtionavustusta saaneet työpajatoiminnan järjestäjät vastaavat vuosittain työpajatoimintaa koskeviin kyselyyn. Opetus- ja kulttuuriministeriö ja aluehallintovirastot kokoavat vastauksista kirjallisen raportin ja tiivistelmät tuloksista esitellään myös www.nuorisotilastot.fi –sivuilla. Vuoden 2018 raportti perustuu yhteensä 220 työpajatoiminnan järjestäjän antamiin tietoihin.

Vuonna 2018 työpajatoiminnan järjestäjistä oli kuntaorganisaatioita 66,8 %, rekisteröityjä yhdistyksiä tai säätiöitä 30,5 % ja muu organisoitumismuoto, esimerkiksi yritys, 2,7 %.

Vuonna 2018 valtionavustusta sai 206 työpajatoimijaa. Opetus- ja kulttuuriministeriö myöntänyt valtionavustuskelpoisuuden 253 työpajatoiminnan järjestäjälle (tilannetieto vuoden 2019 lopulla).

Resurssit

Työpajatoimintaa on 95 % Suomen kunnista. Nuorten työpajatoiminnan rahoitus on monikanavaista. Se muodostuu kuntien rahoituksesta, valtionavustuksista, muista julkisista rahoituksista ja avustuksista (STEA, ESR) sekä työpajatoiminnan tuote- ja palvelumyyntituloista. Työpajatoiminnan rahoitukseen käytettiin vuonna 2018 yhteensä lähes 106 milj. euroa. Vuonna 2019 nuorten työpajatoiminnan valtionavustuksia myönnettiin aluehallintovirastojen kautta 14,3 milj. euroa.

Työpajojen valmennuspalvelujen myynti esim. KELAlle ja TE-hallinnolle on vähentynyt huomattavasti vuodesta 2016 vuoteen 2018 verrattuna, vastaavasti kuntien rahoitusosuus toimintaan on noussut. Myös valtionrahoitus toimintaan on kasvanut.

Työpajoilla oli lähes 1 900 työntekijää, joista 71 % oli työ- tai yksilövalmentajia tai etsivän nuorisotyöntekijöitä. Lähes 76 % henkilöstöstä oli vakituisessa tai vakinaisluonteisessa työsuhteessa.

Toiminnan tuloksellisuus

Vuonna 2018 nuorten työpajatoimintaan osallistui 14 620 alle 29-vuotiasta nuorta, joista 8 433 oli miehiä. Nuoret tulevat työpajalle työhallinnon (36 %), opetuksen tai koulutuksen järjestäjien (10 %), sosiaali- tai terveystoimen ja nuorisotyön (28 %) tai muun tahon (10 %) ohjaamina tai hakeutuvat itse työpajalle (13 %).

Nuoren työpajajakso voi toteutua usealla, peräkkäisellä toimenpiteellä. Palkkatuella olleiden nuorten määrä on laskenut huomattavasti edellisvuosiin nähden. Nuoret ovat työpajalla työkokeilussa (3 545), työssä palkkatuella (953), työhönvalmennuksessa (449), kuntouttavassa työtoiminnassa (5 489), sosiaalisessa kuntoutuksessa (632) tai muussa toimenpiteessä (5 003).

Työpajajakson jälkeen nuoret sijoittuvat (nuoria yhteensä 7 415) koulutukseen 34 %, työelämään 16 %, muuhun ohjattuun toimenpiteeseen 18 % tai muualle 13% nuorista. Työttömäksi jäi 19 % nuorista.

Etsivä nuorisotyö

Etsivän nuorisotyön tehtävänä on tavoittaa tuen tarpeessa oleva nuori ja auttaa häntä sellaisten palvelujen ja muun tuen piiriin, joilla edistetään hänen kasvuaan, itsenäistymistään, osallisuuttaan yhteiskuntaan ja muuta elämänhallintaansa sekä pääsyään koulutukseen ja työmarkkinoille.

Vuoden 2020 valtiontalousarvioesityksessä esitetään etsivän nuorisotyön avustamiseen yhteensä 12,6 milj. euroa, josta 7,1 milj. € rahapelitoiminnan tuotoista ja 5,5 milj.€ budjettivaroista.

Valtionavustus on tarkoitettu nuorisolaissa (1285/2016) säädetyn etsivän nuorisotyön tukemiseen. Valtionavustus myönnetään erityisavustuksena etsivän nuorisotyöntekijän palkkauskuluihin. Avustus voidaan myöntää kunnille tai sellaisille oikeuskelpoisille yhteisöille ja säätiöille, joilla on voimassa oleva sopimus kunnan tai kuntien kanssa kunnan alueella toteutettavasta etsivästä nuorisotyöstä. Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö tukee (mom. 29.91.50) etsivän nuorisotyön ja työpajojen erityisen tuen tarpeessa oleville nuorille tarkoitettua Nuotta-valmennusta (0,5 milj. euroa).

Valtionavustusta saaneet etsivän nuorisotyön järjestäjät vastaavat vuosittain etsivään nuorisotyötä kyselyyn. Opetus- ja kulttuuriministeriö ja aluehallintovirastot kokoavat vastauksista kirjallisen raportin ja tiivistelmät tuloksista esitellään myös www.nuorisotilastot.fi -sivuilla. Vuoden 2018 raportti perustuu yhteensä 240 etsivän nuorisotyön järjestäjän antamiin tietoihin.

Resurssit

Etsivää nuorisotyötä on 96 % Suomen kunnista. Etsivän nuorisotyön valtionavustuksia myönnettiin aluehallintovirastojen kautta 13 milj €. Etsivää nuorisotyötä on 277 Manner-Suomen kunnassa.

Toiminnan tuloksellisuus

Vuonna 2018 etsivä nuorisotyö tavoitti 19 762 nuorta, joista 11 220 oli miehiä. Pääasiassa nuoret ovat 16-20 -vuotiaita (58,4 %) ja 21 -25-vuotiaita (33,4 %). Etsivän nuorisotyön tavoittamat nuoret tulevat oppilaitosten 29 %, sosiaali- ja terveystoimen 14,1 %, nuorisotyön 9,6 %, muiden viranomaisten (TE-toimisto, puolustusvoimat/kutsunnat, siviilipalvelukeskus) 12,2 % kautta tai suoraan itse ilmoittautumalla 26,1 %. Lähettävän tahon tieto puuttuu 6,0 % nuoren kohdalta.

Etsivä nuorisotyö ohjaa nuoria monipuolisesti eri palveluihin ja toimenpiteisiin. Nuoren ohjausprosessin aikana nuorta tuetaan etsivän nuorisotyön itsensä järjestämällä toiminnalla mm. ryhmätoiminnalla, sillä aikaa, kun nuori odottaa pääsyä muuhun palveluun. Nuoria tuettu erityisesti työhallinnon palveluihin: työnhaku, ammatinvalinnanohjaus ja työkokeilut. Sosiaali- ja terveystoimenpalveluista nuoret ovat erityisesti tarvinneet mielenterveys- ja toimeentuloon liittyviä palveluja. Hyvin usein nuoria on tuettu hakemaan opiskelupaikkaa tai jatkamaan ammatillisia opintoja.